

Etické a morální otázky spojené s harm reduction ve školách

Mgr. Markéta Novotná, Mgr. Martina Hrejsemnou

Centrum prevence v Brně, Společnost Podané ruce o.p.s.

Harm Reduction (HR)

- Model Harm Reduction upřednostňuje:
 - zdraví a osobní zodpovědnost před perzekucí,
 - léčbu před kriminalizací závislých,
 - jakákoliv pozitivní změna směrem ke snížení poškození je považována za krok správným směrem,
- příklad: snížení negativních dopadů užívání (tabáku) – v některých případech může být snížení dávek jednou z nejúčinnějších forem harm reduction, jindy může být účinná změna způsobu užívání
- popisujeme intervence zaměřené na dvě roviny vlivu:
 - společenské škody a možnosti jejich minimalizace,
 - individuální škody spojené s užíváním tabáku a možnosti jejich minimalizace

Schéma a pojetí - 2 úrovně intervence

HR na úrovni společnosti

Legislativní omezení věku
Situační omezení (dětské akce apod.)
Zvláštní sazba daně
Regulace marketingu a reklamy
Edukace

HR na úrovni jednotlivce

Krátká intervence
Edukace
Méně rizikové varianty:
farmaceutické výrobky obsahující nikotin,
bezdýmé tabáky

Harm reduction na školách

- Harm reduction se posouvá i na úroveň školské a komunitní prevence (např. představa o HR v rodinách; občanská reakce na automaty na kratom a HHC).
- Vysoká dostupnost legálních i nelegálních návykových látek, stále se proměňující trh s návykovými látkami, nové designerské drogy.
- Některé děti a dospívající budou i přes preventivní opatření experimentovat - dostupnost nl, nové látky mimo legislativu.

Výroční zpráva 2023

- **1-4 %** 13-15letých a **9-10 %** 15-19letých studentů uvádí pravidelné nebo denní kouření tabáku
- **10-22 %** 13-15letých užívá e-cigarety, **5-11 %** zahřívané tabákové výrobky a **5-8 %** nikotinové sáčky
- **24 %** 11letých, **44 %** 13letých, **73 %** 15letých a **93-95 %** 15-19letých někdy v životě pilo alkohol, více než polovina z nich uvedla pití alkoholu v posledních 30 dnech
- **39-47 %** 15-19letých studentů pilo v posledních 30 dnech nadměrné dávky alkoholu (tj. 5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti), **12-20 %** jednou týdně nebo častěji
- **24-26 %** 16letých studentů užilo v posledních 12 měsících nelegální drogu, **23-26 %** užilo konopné látky, shodně **2 %** extázi a halucinogenní houby, **1-2 %** LSD či jiné halucinogeny a těkavé látky a přibližně **1 %** kokain či pervitin
- **4 %** dospívajících užila v posledních 12 měsících kratom

Východiska HR strategií (podle DPA, 2022)

co strategie HR nezahrnují:

- nepovzbuzují mladé k užívání drog;
- neučí dospívající, jak drogy užívat;
- nesoudí ty dospívající, kteří užívají (přináší to stigmatizaci např. i pro členy rodiny) - jde o to přijmout, že se to děje

východiska strategií HR:

- vidět abstinenci jako důležitou strategii při snižování rizika dopadů užívání nl
- uznat, že někteří teenageři i přes info o rizicích a dopadech zkusí nl
- umožnit dospívajícím činit zdravější rozhodnutí prostřednictvím informací o nl, o rizicích a dopadech užívání nl a dalších info
- povzbuzovat dospívající, aby podnikli kroky ke snížení potenciálních škod plynoucích z užívání nl

Základní otázky k řešení v rámci workshopu

- Etické a morální dilemata spojená s implementací harm reduction ve školách.
- Hranice a kontroverze v integraci prvků harm reduction do programů ve školním prostředí.
- Vnímání podpory versus kritiky rizikového chování.
- Aktivní zapojení účastníků a sdílení osobních zkušeností.
- Vliv kulturních a rodinných hodnot na přijetí/odmítnutí harm reduction.

Aktivity workshopu

- Scénáře - Etická a morální dilemata
- Brainstorming a tvorba strategií pro etickou a zodpovědnou implementaci prvků harm reduction do programů na školách
- Závěry workshopu

Scénáře

Jaká etická a morální dilemata se v tomto scénáři podle Vás objevují?

Jaké jsou různé možnosti řešení dané situace? (není potřeba řešit proveditelnost, jde nám o získání co největšího počtu možností)

Jaké důsledky by mohly vyvstat v souvislosti s danou situací pro studenty, pedagogy a rodiče ?

Scénář 1: Žák se svěří učiteli, že užívá drogy.

Scénář 2: Dotazující se žák.

Scénář 3: Rodiče nesouhlasí s principy harm reduction ve škole.

Scénář 4: Učitel narazí na studenta s kratomem.

Scénář 5: Konec školního roku u žáků 9. třídy.

Scénář 6: Žák se sám zeptá na principy HR.

Harm reduction v programech primární prevence

Harm reduction

- jde o možnost sdílet zkušenost, ošetření situace a vyjednání individuální podpory pro žáka/studenta
- zároveň ochrana/ošetření zbytku kolektivu školní třídy, případně dalších žáků školy
- individuální práce s pedagogickými pracovníky školy
- může se odehrát na programech všeobecné i selektivní prevence, pedagogickými pracovníky a rodiči - odkazujeme na službu Indikovaná primární prevence

Programy všeobecné primární, selektivní a indikované prevence

- ideálně cílem vůbec nezačínat s rizikovým chováním; někdy však žáci v experimentu (i více), “umění možného”

Příklady intervencí

- aktivity: Misky vah (+zodpovědnost vůči rodičům), Škály (diagnostika postojů a zkušeností), Obrázky drog (rizika u jednotlivých drog, závislostní potenciál)
- rizika experimentu+na co myslet, pokud bych se pro něj přes všechny informace o rizicích, které mám, rozhodl

Etická dilemata

- Důvěra žáka/studenta versus nutnost sdělit informace o rizikovém chování zástupcům školy a rodičům.
- Právo žáka/studenta na sebeurčení versus ochrana zdraví nebo právo žáka na sebeurčení versus ochrana kolektivu.
- Právo na diskrétnost vs. zákon, metodické pokyny MŠMT, postupy uvedené ve školním řádu.
- Důležité je mít v týmu vytvořené a podporované interní postupy pro implementaci prvků harm reduction do programů všeobecné primární prevence a dalších intervencí a jejich realizaci.
- Jak efektivně řešit etická dilemata? konzultace, interní postupy, etické kodexy, vnitřní směrnice, zákonné postupy, metodické pokyny...

Děkujeme za pozornost a aktivní účast :-) !

Mgr. Markéta Novotná, Mgr. Martina Hrejsemnou

Centrum prevence v Brně, Společnost Podané ruce o.p.s.

Příklad HR strategie (především dle DPA)

1. Abstinence (zdrženlivost) - prostě to nedělej a když jo, tak:
2. Rozvoj znalostí o návykových látkách včetně legislativních dopadů
 - osobní dopady, postihy pro zákonné zástupce...
3. Dávky a dávkování - riziko množství účinné látky
4. Začněte s nižší dávkou a až po delší době případně pokračujte
5. Zvažte umírněnost
6. Set a setting - jaké je mé rozpoložení? co okolí místa, kde jsem?
7. Zkontrolujte látku - u nás velmi problematické
 - v omezené míře lze přes projekt Drugs info site
8. Látky nemíchejte/nekombinujte, u alkoholu střídejte s nealko
9. Co dělat v nouzové situaci - jak poznat předávkování, jak postupovat
10. Zajímejte se o drogovou politiku